

die ik heb gelezen over deze invloedrijke figuur van het vroege anglicanisme en onderstreept Hookers schatplichtigheid ten opzichte van zowel Aquinas als Luther. Het is een geweldige samenvatting. Een bijkomende bonus in het boek – zeer ongebruikelijk bij Engelse, anglicaanse geleerden – is het bewustzijn van het gedachtegoed en de invloeden van het postreformatorische Europese vasteland. Het is hartverwarmend te lezen over de invloeden van Michel de Montaigne, Blaise Pascal, René Descartes, Baruch Spinoza en Pierre Bayle op het klassieke anglicanisme en A. maakt een mooi punt dat zowel Hooker als Pascal streden tegen godsdienstig legalisme. Mijn enige kritiek is dat sommige van A.'s samenvattingen aan het eind van elk hoofdstuk, zijn samenvatting over Hooker en de afsluitende samenvatting van het boek inbegrepen, plichtmatig en gehaast overkomen. Studenten die hierop vertrouwen, liever dan de hele tekst te lezen, zullen zwaar teleurgesteld zijn. Ik kijk uit naar de twee volgende delen in de serie en beveel dit deel van harte aan bij hen die een omvattende ideeëngeschiedenis van het klassieke anglicanisme wensen. [JACK MCDONALD]

A. Flipse, *Christelijke wetenschap: Nederlandse rooms-katholieken en gereformeerden over de natuurwetenschap: 1880-1940* (Passage Reeks, 44), Hilversum, Verloren, 2014; 328 blz., € 29,-, ISBN 9789087044152.

De verhouding tussen geloof en wetenschap is in de wetenschapsgeschiedenis nog steeds een brandend actueel thema. Vaak wordt de aandacht echter ten onrechte toegespitst op het evolutiedebat. F. trekt het perspectief ruimer open. Zijn studie peilt de manier waarop rooms-katholieken en gereformeerden in Nederland vorm hebben gegeven aan een christelijke wetenschap. Het ging er in kringen van gelovigen immers niet gewoon om, de verworvenheden en bevindingen van de moderne wetenschap een plaats te geven in het eigen denken. Veeleer wilde men ook een antwoord formuleren op het materia-

lisme dat zich in de moderne wetenschap dreigde te nestelen. Er werd opgeroepen tot de vorming van een christelijke wetenschap. Maar wat houdt dat begrip in zodra men de voor de hand liggende paden van theologie en filosofie verlaat? En hoe moet die christelijke wetenschap gestalte worden gegeven: in de schoot van eigen instellingen of juist geïntegreerd in de bestaande wetenschappelijke instituten? F. laat zien hoe gereformeerden, met Abraham Kuyper en de stichting van de Vrije Universiteit, door dezelfde thema's werden bewogen als rooms-katholieken, hoewel deze laatsten pas in 1923 de stap zetten naar een eigen universiteit. In de eerste hoofdstukken schetst F. de onrust bij christelijke wetenschappers over de 'liberale wetenschap' en het antwoord van gereformeerden en katholieken in het kader van respectievelijk het neocalvinisme en het neothomisme. In het tweede deel komen de gereformeerde en katholieke studenten aan bod en de verenigingen van christelijke natuurwetenschappers. Bij de concrete standpunten van wetenschappers worden uiteindelijk wel weer uitgebreid het evolutiedebat en de moderne biologie besproken, maar F. heeft ook aandacht voor de christelijke natuurkunde. Hij signaleert hoe christelijke wetenschappers 'positieve' ontwikkelingen in de natuurwetenschap aangrepen om tot een constructieve dialoog te komen. Vooral bij katholieke wetenschappers heeft de coherente visie van het neothomisme geleid tot een meer langdurig vasthouden aan de mogelijkheid van een christelijke wetenschap. [GEERT VANPAEMEL]

H. Will, *Freuds Atheismus im Widerspruch: Freud, Weber und Wittgenstein im Konflikt zwischen säkulaarem Denken und Religion*, Stuttgart, Kohlhammer, 2014, 182 blz., € 34,99, ISBN 9783170233560.

De auteur, een psychoanalyticus, theoloog en filosoof uit München, plaatst in dit boek de religieuze biografieën van drie tijdgenoten, Freud, Weber en Wittgenstein, in de